

A tulipán szó történetéhez.

A N. és Ny. I. 8. lapján olvassuk *Csefkó Gyula* érdemes dolgozatában, hogy a magyar *tulipán* szó költői nyelvünkben 1651-ben bukkan föl először s azután csak 1693-ban. E két időpont közé esik alábbi adatunk, amely amúgy érdekesebb, mert már nem *tulipán*, hanem a ma is általánosabb *tulipánt* alakban jelentkezik. Előfordul pedig a *Csiksobotfalvi Kézirat* (Kájoni-énekgyűjtemény) 34. lapján eképpen: *Menyországnak szép Tulipantya, piros rosája*. Ugyane kézirata egy másik énekében viszont még ezt olvassuk: *Bé hintem virággal a szénat s — rósával Liliommal színtem.* (31. l.) — A kézirata, mely a Nemz. Múz. zenetörténeti gyűjteményében van, a zenei szakemberek megállapítása szerint 1651—1675. között íródott, azaz a *Kisdi Benedek*-féle *Cantus Catholici* megjelenése és a *Kájoni-Cantionale* ajánlásának dátuma között. A kézirata azonban mind a benne levő kótás zenei emlékek, mind pedig a szövegek vallomása szerint sokkal régibb népénekeket foglal magában, mint amilyen régiségre az 1651-es évszám mutat. — A kézirata nyelvtörténeti vallomásaival más helyen szándékozom foglalkozni.

Viski Károly.

NÉPNYELV ÉS NÉPHAGYOMÁNY.

Paraszt nóták Apátfalváról.

1.

Mán Pátfalván mi történt?
Lány kérte meg a legényt.
De a legény azt mondja:
Nem mék én férhez soha.

Dunnám, párnám tötetlen,
Derekaljam szövetlen,
A tollam a vadliba
A kert alatt hordozza.

2.

Ha kimegyek a tanyára aratni,
Ez a kis lány marokveróm fog
[lenni.
Majd mikor az aratásnak vége lesz,
Ez a kis lány nekem feleségem lesz.

Ha kimegyek a tanyára aratni,
Ez a legény segítségem fog lenni.
Majd mikor az aratásnak vége lesz,
Ez a legény nekem hités uram lesz.
Főzők neki zsírba kemény tarho-
[nyát.

Ha megeszi, megcsókolom a száját.

3.

Pátfalvai embernek,
Jó két lova mindnek.

Van két lova jó hámos,
Bagaria szerszamos.

Mégis elhajtja borért,
Felesége (a babája) kedviért.

1925 nyarán lejegyezte: *Banner János.*

Szolnok-megyei mondák.

A csépai Véghalom régebben a szelevényi pusztához tartozott, de a török uralom alatt azon törvéynél fogva, hogy minden helység 30 aranyat tartozik fizetni, ha valahol török halott fedeződik fel, Kürthé lett. Mert Véghalmon egy török katonát az országúton menő magyar katona

meglátván, lovát kantárszáron tartva aludt, feloyagolt a halomra s felköltötte s mint a magyar nemzet ellenségét meggyilkolhatta volna, de nem cselekedte, hanem párviadalra hívta s a magyar született vitézségével agyonvágta. Szelevény nem tudott fizetni, hát Kürth fizetett s a puszta az övé lett s Pörösföldnek nevezetik.

A dévaványai Képtiszta mély halászó víz, kévéből kötözött lápon nádkunyhókban vonultak meg a tatárok elöl az üldözött magyarok, hol a legbiztosabban elzárkózva lettek volna, mintán az áttörhetetlen nádas közt egyetlen u. n. rónán lehetett ezen tisztásra bejutni, ezt pedig a menekültek levért cölöpökkel s ezekhez erősített kaszákkal s más szűrő-vágó eszközökkel erősen eltorlaszolták; azonban csendes időben a Dosztahalomról az ott tanyázott tatárok mintegy félmérföldnyi távolból kiabáltak magyarul: „Sári, Mári, gyertek ki! elment már a kutyafejű tatár!“ Így sokat kicsaltak, akiket aztán elhajtottak és soha vissza nem is kerültek.

A tiszabeői Tátosról a nép ajkán még mai napig is hallható azon rege, mely sz. meséli, hogy régenten a közös ménesből egy elszaladt ló ezt a részt egészen befutván, nyomában mindenütt víz merült fel s maga a jószág örökre eltűnt s azóta még a legnagyobb szárazságban is ezen laposokban folytonosan víz uralkodik.

Midőn Árpád Alpárt elfoglalta, Tizán innen kedvező hadi szempontból sátort ütött, táltosait Tizakürthön telepítette le; ezek ivadékai a mai Táltos család.

Tizakürth községet gyarapította a török bevonulás, kinek meghódolt s titkos szigeteit felfedezte és e bizalomnál fogva itt albasaság volt, ki is az összefogdosott fiataltságot ide gyűjtötte s szigetein tartotta, kik Rab név alatt meghonosodtak; török s tatár fajbeliek is Bézi s Tatár név alatt, kik jellemökre nézve kiismerhetők mai napig is irígy s alatos erkölcsökről.

Tiza-Várkony szájhír- és hagyományból onnét vette volna el neveztetését, miként a megtelepülés alkalmával bizonyos embernek a sertvése, melyet konyának nevezett, a rétbé szaladt, honnét ki mem bírván hajtani, ezen szavakkal fenyegette: „Várj, konya!“ tehát innét neveztetnék Várkonynak.

Pesty Frigyes magyar nemzeti múzeumi kéziratából (Helységnévtár 1864) közli

Szendrey Zsigmond.

A csantavéri nyelvjárás.

Csantavér nagyközség Észak-Bácskában, Szabadkától délkeleti irányban 25 km.-re fekszik. Lakosainak száma körülbelül 8—10.000-re rúg; legnagyobb részt magyarok, csak elszórva található a községben egy-egy bunyevác familia, ezek is már többé-kevésbé elmagyarosodtak. Szorgalmas földművelő nép, melynek csak két évtizede nyílt lehetősége a nagyobb arányú fejlődésre; amióta vasúti összeköttetést kapott a budapest—újvidéki vasútvonallal.

A község nevét az etymologizáló nép a *csont* és *vér* szavakból származtatja s szerinte a község valamikor véres magyar-rác háborúknak lett volna színhelye, amire nem kis mértékben büszkék. Ez a magyarázat azonban történelmi alap híján csak a község magyar érzésére